

**INTERVENCIÓ PROFESSIONAL I
VOLUNTARIAT EN L'ÀMBIT DE LA SALUT MENTAL**

Jordi Foix Robert (Associació Els Tres Turons)

La relació entre la intervenció professional en l'àmbit de la salut mental i la intervenció voluntària s'ha viscut històricament de manera complexa i fins i tot conflictiva, especialment des de l'àmbit professional.

A meitats dels anys setanta i primers dels vuitanta vàrem viure a Catalunya el desenvolupament d'entitats no lucratives que es van donar la missió d'impulsar experiències pràctiques d'atenció als malalts mentals que trenquessin la historia excloent que la caracteritzava. Aquestes experiències es caracteritzaven per uns objectius comunitaris i de desenvolupament d'una atenció que contemplés sempre en primer lloc els drets de ciutadania de la persona que pateix un trastorn mental sever i el seu context familiar, social,....

Aquesta pràctica va possibilitar la creació d'una xarxa nova de serveis comunitaris tant des de l'atenció primària i secundària, com des de l'àmbit de la rehabilitació psicosocial i laboral, impulsada en un primer moment per la Diputació de Barcelona, que va ser assumida i desenvolupada finalment per la Generalitat de Catalunya.

Això va portar a la professionalització necessària d'aquestes entitats i associacions que havien sorgit amb un plus molt gran de voluntarisme. Paral·lelament, varen anar sorgint associacions de familiars i usuaris, de grups d'ajuda mútua com expressions d'autoorganització del propi col·lectiu.

Igualment, en l'àmbit de l'atenció a les diferents expressions del patiment i de l'exclusió social, em vist una eclosió del voluntariat que, paradoxalment no s'ha donat en la mateixa mesura en l'àmbit de la salut mental. M'estic referint no al que podríem anomenar voluntariat "tradicional" que en alguna mesura s'ha donat, especialment en les institucions tradicionals, sinó a les noves expressions de l'acció altruista en l'àmbit de les accions comunitàries. Fins i tot, quan s'ha donat s'ha vist amb un cert recel pel col·lectiu professional ("intrusisme", "ma d'obra gratuïta",...). Cal reconèixer, per altre canto, que aquesta pràctica instrumental s'ha donat i es dona.

En canvi, la filosofia de la intervenció comunitària entén el concepte de salut d'una forma integradora, la gestió de la salut, entesa aquesta com forma de vida, contempla tant la responsabilitat de les Administracions i dels serveis professionals, en la mesura que estem parlant d'una salut pública i universal, com la necessitat de la implicació de la comunitat, tant de forma individual com a través de les xarxes associatives com potencial i necessari "agent de salut". Aquesta pràctica es pot donar tant des de la prevenció i la participació, com des de la pràctica del voluntariat individual o organitzat. No es una acció voluntària desenvolupada des del substituíisme ni el paternalisme, sinó des de la mediació que sorgeix de la pròpia comunitat, contribuint a la recuperació de l'espai comunitari per aquelles persones que pateixen potencialment o efectiva una situació d'exclusió social, amb una forta tendència a la soledat i l'aïllament.

El punt de partida es que, en la pràctica comunitària, no son àmbits excloents –el voluntari i el professional- sinó mútuament necessaris i complementaris. Estem parlant de "temps" diferents. El temps del servei professional es el del desenvolupament d'una forma coparticipada amb la persona usuària del servei sociosanitari, d'eines que requereixen d'una formació i d'un saber específic per l'ajut a la promoció del màxim d'autonomia personal i social. L'àmbit del voluntari es troba en la quotidianitat comunitària.

Son temps diferents que es complementen. El temps del voluntariat quan existeix la necessitat, es el de la vida quotidiana, el que possibilita la no psiquiatrització en la comunitat de la vida del malalt mental, que permet trencar l'aïllament i la soledat des de la pràctica dels valors de la solidaritat, l'altruisme i l'ajuda mútua.

Per posar un exemple, un educador, no necessàriament ha de saber de futbol, un veí del barri que si sap de futbol, que potser juga a l'equip del barri, i s'ofereix de forma altruista a dedicar una part del seu temps lliure, pot introduir elements de normalització i de transmissió en la pràctica de valors de socialització, que la intervenció professional difícilment pot donar, els dona però a d'altre nivell. Però, igualment, la intervenció professional de l'educador es necessària des del coneixement de les dificultats específiques i de les eines adients per possibilitar l'ajut a l'itinerari de vida de la persona usuària del servei.

Altre exemple pot ser: surt l'idea de crear un hort urbà, es pensa que els "temps" a que obliga la pràctica d'aquesta experiència (treballar la terra, sembrar, tenir cura,...) pot ser una bona eina terapèutica i ens preguntem com iniciar el projecte. Al barri hi ha persones, jubilades o no que utilitzen el seu temps lliure amb l'agricultura urbana. Es un

saber un coneixement que es pot transmetre des de l'altruisme, que afavoreix el coneixement, la relació, que es valora, que produeix la interacció entre els usuaris, el veí o veïna del barri i els tècnics. L'activitat, d'aquesta manera desenvolupa uns valors afegits de solidaritat, d'ajuda mútua, de reconeixement dels diferents sabers, que l'acció professional per ella sola no pot oferir.

Son només dos exemples senzills. De vegades el no desenvolupar aquestes xarxes d'interacció comunitària des del servei el que provoca es que aquest es converteixi en un "ghetto", en realitat, si no desenvolupa aquests espais d'interacció amb les diferents xarxes comunitàries, no va mes enllà d'ésser un servei "extrahospitalari", estrany a la comunitat on està inserit, i no comunitari, en el sentit fort i dinàmic de la paraula.